

Zəngəzurdan Türk dünyasına

9 noyabr 2020-ci ildə üç ölkə - Azərbaycan, Rusiya və Ermənistan arasında imzalanmış üçtərəfli Bəyannamənin bir bəndi Zəngəzur dəhlizi ilə bağlıdır. Maneəsiz keçidin təmin olunacağı bu dəhlizdən həm Azərbaycan və Ermənistan, həm də Türkiyə, Avropa, Rusiya və İranın faydalanacağı gözlənilir. Burada siyasətdən çox iqtisadi maraqlar var. Zəngəzur dəhlizi ilə Rusiya Yaxın Şərqlə və Avropaya, Ermənistan Rusiya və İrana, o cümlədən Avropaya, İran isə bu marşrutla Avropaya, Rusiyaya çıxış əldə etmiş olacaq. Bu marşrutun əsas müəllifləri Azərbaycanla Türkiyə isə Şərqdən Qərbə, Şimaldan Cənuba uzanan dəhlizin səmərəliliyini daha üstün formada qəbul edir. Məsələ regionda sabitliyin bərqərar olunmasıdır. Azərbaycan hərbi eskalasiyaya deyil, iqtisadi inkişafa, beynəlxalq əlaqələrə, sülh və sabitliyə çatmaq üçün bütün imkanlardan istifadə edir. Təəssüf ki, hər kəs üçün arzuolunan bu missiyaya qarşı çıxanlar da var.

barədə Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyinin (XİN) Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyanın 20 iyun tarixində Parlamentdə çıxışı zamanı səsləndirdiyi iddialarla bağlı şərhində bildirilib.

“Ermənistan baş naziri müharibə zamanı hər bir danışıqdan və humanitar atəşkəs-

lüksizliyi necə təmin olunacaq? Bu gün bizim birlikdə cavab vermək istədiyimiz əsas sual budur ki, başqa ölkənin ərazisində bu insanların başına pis heç nə gəlməyəcəyinə əmin olaq. Və təbii ki, biz hamımız indi sərhəddə baş verənlərdən təsirlənirik”.

Overçuk əlavə edib ki, buna görə də, tərəflər fasilələr verir, ekspertləri cəlb edir, istənilən təklif və qərarları hərtərəfli və yoxlanılmış təhlilə məruz qoyurlar ki, ümid edirik ki, münasibətlərin yeni sülh mərhələsinə qədəm qoyan ölkələr arasında hər şey həqiqətən də olduğu kimi olsun: “Sənəd layihəsi bizim səviyyədə formalaşmış və demək olar ki, tamamilə razılaşıdırılıb, baxmayaraq ki, əsas məsələ: sadəcə azərbaycanlıların və ermənilərin sərhədi keçərkən bir-biri ilə necə qarşılıqlı əlaqədə olması hələ də üzərində işləmək lazımdır. Əlbəttə ki, bu gün informasiya texnologiyalarına arxalanmaqla çox şey etmək olar və belə həllər mövcuddur, lakin bunlar, bəlkə də, dünyanın başqa yerlərində aşkar və uğurla tətbiq olunur, onları təhlil etməyə başlayanda, bizim vəziyyətimizə tam uyğun gəlmir”.

Ermənistan üçün bu dəmir yolunun açılması bu ölkə üçün əsas əhəmiyyət kəsb edir. Ermənistan iqtisadiyyatı çöküb, amma yolun açılması ilə inkişafa doğru gedə bilər. Ermənistan rəhbərliyi ən qısa zamanda özünü blokadan çıxarmağa çalışır. Azərbaycan rəhbərliyinin də simmetrik qayğısı var ki, o da ölkənin qərb rayonları ilə Naxçıvan arasında ən qısa zamanda birbaşa və rahat nəqliyyat əlaqəsi yaratmağa çalışır. Bundan əlavə, dəmir yolunun İran və Türkiyəyə daha da uzanacağı göz qabağındadır ki, bu da onu Avrasiyanın ən mühüm nəqliyyat marşrutlarından birinə çevirəcək. Amma təbii ki, sənədin imzalanmasının sürəti naminə heç kim bu yolda hərəkət edən insanların və malların təhlükəsizliyini ikinci yerə qoymayacaq. Bu, kilidin açılmasının nə vaxt baş verəcəyi sualına hələ cavab verməyən çox vacib bir məqamdır.

Qərbin nəqliyyat kommunikasiyalarının açılması prosesinə müdaxilə cəhdlərini də qeyd etmək lazımdır. Avropa İttifaqı Şurasının prezidenti Şarl Mişelin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ermənistan Respublikasının Baş naziri ilə apardığı danışıqlardan sonra dərc etdiyi bəyanatlarından aydın görünür ki, nəqliyyat blokunun açılması prioritet olaraq göstərilir. Eyni zamanda, bu məsələdə tərəflərin əldə etdiyi irəliləyiş qeyd olunur. Anladığımız kimi, bu irəliləyiş Rusiyanın iştirakı ilə üçtərəfli platformada əldə olunub, baxmayaraq ki, avropalıların bunu qeyd etməyəcəyi aydındır. Rusiya, Azərbaycan və Ermənistan liderlərinin 9 noyabr 2020-ci il tarixli 9-cu bəndlə bağlı bəyanatına uyğun olaraq yaradılmış platforma tərəqqinin əldə olduğu yerdədir. Baş nazirin müavinlərinin üçtərəfli işçi qrupunun formatından uzaqlaşmasının hamı üçün açıq-aşkar mənfi təsirləri olacağı da bəllidir. Amma, Zəngəzur dəhlizinin açılmasına şübhə edənlərin sayının hər an azaldığından da xəbərimiz var.

V.VƏLİYEV

“Horadizdən Ordubada 166 km yeni dəmir yolu çəkiləcək”. Bunu Türkiyənin nəqliyyat və infrastruktur naziri Abdulkadir Uraloğlu deyib. Onun sözlərinə görə, Azərbaycanın Zəngəzur dəhlizinin Ermənistanla məxsus hissəsinin 43 kilometrlik hissəsi ilə bağlı Azərbaycanla Rusiya arasında danışıqlar aparılacaq. Türkiyəli nazir Türkiyə ilə Azərbaycan arasında yeni nəqliyyat əlaqəsini təmin edəcək Qars-Naxçıvan dəmir yolundan da danışdı. “Ordubaddan Naxçıvanın şimalında yerləşən Vəlidəğ stansiyasına qədər olan 158 kilometrlik xətt əsaslı təmir olunacaq. Bundan əlavə, yol Vəlidəğdən Ermənistanla sərhədə qədər 14 kilometr uzadılacaq”, - deyərək Türkiyəli nazir bildirdi.

Xatırladaq ki, bu yaxınlarda Azərbaycanın Türkiyədəki səfiri Rəşad Məmmədov “TRT Haber” telekanalına müsahibəsində “Yaxın vaxtlarda Ermənistan ərazisindən keçən Zəngəzur dəhlizinin açılması baş verəcək” bildirmişdi. “Zəngəzur dəhlizi Türkiyə ilə Azərbaycanı birləşdirəcək. Bu dəhlizin açılması istiqamətində işlər sürətlə gedir və başa çatmaq üzrədir”, - deyərək Məmmədov fəxrli bildirdi. Onun sözlərinə görə, Zəngəzur bölgəsindən keçən nəqliyyat dəhlizi Türkiyə ilə Azərbaycan arasındakı məsafəni 38 kilometrə qədər azaldacaq. Diplomat qeyd edib ki, bu, Türkiyənin Asiya ilə ticarət əlaqələri üçün də vacibdir: “Türkiyə Şərqlə Qərb arasında əlaqə yaradacaq”.

Məmmədov onu da bildirib ki, bu layihə Ermənistan üçün də önəmlidir. Onun sözlərinə görə, bu, Ermənistanın təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məsələlərinə aiddir. Yəni, Ankara və Bakı artıq özlərini nəinki öz maraqlarını həyata keçirməyə, hətta Ermənistan üçün faydalı olduğunu bəyan etməyə haqlı hesab edirlər.

Erməni ekspertlər məsələyə bir az başqa tərəfdən yanaşaraq izah etməyə çalışırlar ki, əslində bütün bunlar yalnız Azərbaycanın xeyrinədir və bu, Ermənistandan Naxçıvana dəhliz verməsi tələbidir. Ermənistan tərəfi isə bütün bu

təzyiqlərə tab gətirmək gücündə deyil. Rusiya nümayəndələri də dəfələrlə bəyan ediblər ki, regionda nəqliyyat kommunikasiyalarının bloklanması danışıqdan, heç vaxt bu anlayışlara ekstraterritorial mənə qoymayıb. Rusiyanın iradlarına isə sadəcə məhəl qoyulmur. Həm də başı Ukrayna ilə müharibəyə qarışdırılıb. Rusiya orada artıq 220 mindən çox əsgər itirib. Onun Ukraynada məhv edilən hərbi texnikası ilə bütün Cənubi Qafqazı ələ keçirmək mümkün idi. Rusiya artıq uğursuzluqlarını etiraf edir.

Ukrayna Müdafiə Nazirliyi Zaporozhye vilayətinin Pyatixatki qəsəbəsinin azad edilməsi barədə məlumatı təsdiqləyib. Ukrayna müdafiə nazirinin müavini Anna Malyar bildirib ki, iki həftə ərzində Berdyansk və Melitopol istiqamətində keçirilən hücum əməliyyatları zamanı Tavriya qoşun qruplaşmasının bölmələri səkkiz yaşayış məntəqəsini - Novodarovka, Levadnoe, Storozhevoe, Makarovka, Blaqqodatnoye, Lobkovoe, Neskuchnoye, Pyatikhatkini azad edib. “Ümumiyyətlə, Taurida istiqamətindəki bölmələr düşmənin 7 km-ə qədər dərinliyinə doğru irəliləyib. Cənubda boşaldılan ərazi 113 kvadrat kilometrdir”, məlumatda deyilir. Bu isə Rusiya üçün hər şeyin dağılmasının başlanğıcıdır.

20 iyun tarixində Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyanın Ermənistan Parlamentində çıxışı zamanı 44 günlük müharibə zamanı və ümumilikdə, işğal dövründə aparılmış bir sıra danışıqları təhrif etməklə yanaşı, bir daha göstərib ki, Ermənistan çağırışlara baxmayaraq, Azərbaycan ərazilərini danışıqlar yolu ilə işğaldan azad etməkdən imtina edib. Bu

dən dərhal sonra müharibə zonasından kənar mülki əhalinin sıx yaşadığı Azərbaycan şəhərlərini raket atəşinə tutmasını və mülki əhalini qətlə yetirməsini danması Ermənistan tərəfinin faktları necə təhrif etdiyini bir daha nümayiş etdirir.

Azərbaycanın guya 2011-ci ildən silahlanmanı və təxribatları artırmaqla vəziyyəti gərginləşdirdiyi barədə iddialara gəldikdə qeyd edək ki, Azərbaycan əraziləri işğal olunan andan etibarən BMT Təhlükəsizlik Şurasının və bir sıra digər beynəlxalq təşkilatların qərar və qətnamələri əsasında danışıqlar yolu ilə ərazilərinin geri qaytarılmasına səy göstərib. Bütün bunlara baxmayaraq, Paşinyan tərəfindən şəxsən 2018-2019-cu illərdə nümayiş etdirilən təhrifçi ritorika da daxil olmaqla, uzun illər ərzində Ermənistan tərəfindən törədilən təcavüz aktının və təxribatların sülhə töhfə vermədiyini və 2020-ci ildə müharibə ilə nəticələndiyi hər kəsə məlumdur. Ermənistan tərəfinin tarixi səhvlərindən dərs çıxarması və post-münaqişə dövründə sülh prosesinin uğurla nəticələnməsi işinə maneçilik törətmək söyləməyindən əl çəkəməsi zəruridir”, - qeyd olunub.

Zəngəzur dəhlizinə gəldikdə isə, Azərbaycan, Ermənistan və Rusiya baş nazirlərinin müavinlərindən ibarət üçtərəfli işçi qrupu formatında görüş keçirilib və nəticədə hərtərəfli sənəd formalaşdırılıb. Məsələyə diqqət çəkən Rusiya baş nazirinin müavini Aleksey Overçuk bildirib ki, regionda nəqliyyat əlaqələrinin açılması Arazdəyən (Yerasx)-Culfa-Meğri-Horadiz marşrutu ilə gedəcək dəmir yolunun bərpası ilə başlayacaq və tərəflərin suverenliyinə hörmət əsasında əsas yanaşmaları müəyyənləşdirir: “Tərəflərdən heç biri şübhə etmir ki, bu yolun ayrı-ayrı hissələri onların ərazisində yerləşdiyi ölkənin yurisdiksiyasında olacaq. Ən böyük problem inamdır. Məhz buna görədir ki, danışıqlar ləng gedir. Nəhayət, yol boyu sadəcə insanlar - azərbaycanlılar, ermənilər, başqa ölkələrin vətəndaşları gedəcək. Onlar sərhədi keçərkən bir-biri ilə necə qarşılıqlı əlaqədə olacaqlar, başqa dövlətin ərazisindən keçərkən onların təh-